

BM İşkenceye Karşı Komite

(Gayriresmi Tercüme)

Türkiye'nin Dördüncü Periyodik Raporu ile ilgili Sonuç Gözlemleri ¹

1. İşkenceye Karşı Komite, 26, 27 Nisan 2016 tarihlerinde düzenlenen 1406. ve 1409. toplantılarında (CAT/C/SR.1406 ve 1409) Türkiye'nin dördüncü periyodik raporunu ² değerlendirmiş (CAT/C/TUR/4) ve 10, 11 Mayıs 2016 tarihlerinde yaptığı 1424. Ve 1426. toplantılarında aşağıdaki sonuç gözlemlerini kabul etmiştir.

A. Giriş

2. Komite, Taraf Devletle Komite arasında daha odaklı bir diyaloga imkan verdiği için, taraf Devletin seçmeli raporlama usulünü kabul etmesini memnuniyetle karşılamaktadır;
3. Komite, raporun değerlendirilmesi sırasında taraf Devlet heyetiyle yürütülen diyalogu memnuniyetle karşılamaktadır.

B. Olumlu gelişmeler

4. Komite, taraf Devletin, İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Küçük Düşürücü Muamele veya Cezaya karşı Sözleşmenin Seçmeli Protokolü'nü 27 Eylül 2011'de onaylamış olmasını memnuniyetle karşılamaktadır.
5. Komite, ayrıca, taraf Devletin Sözleşme ile ilgili konularda aldığı, aşağıda belirtilen yasal önlemleri memnuniyetle karşılamaktadır:
 - (a) Komitenin daha önceki sonuç gözlemlerinde tavsiye ettiği üzere (CAT/C/TUR/CO/3, para 24) Ceza Kanunu'nun 94. Maddesinde, işkence fillerindeki cezai sorumluluklarda zamanaşımının işlemeyeceğine dair Nisan 2013'te yapılan değişiklik;
 - (b) Özgürlüğünden yoksun bırakma tedbirlerine alternatif tedbirler öngören 6291 Sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun ile Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 11 Nisan 2012 yayınlanarak yürürlüğe girmesi;
 - (c) Menşe ülkeye veya düzenli olarak ikamet ettikleri ülkeye iade edildiği takdirde işkence görme tehlikesi olan bireyler için ikincil koruma

¹ Bu belgenin tercümesi İnsan Hakları Ortak Platformu tarafından gerçekleştirilmiştir. Belgenin orijinali İngilizce olarak aşağıdaki adresten temin edilebilir:
http://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CAT/Shared%20Documents/TUR/INT_CAT_COC_TUR_23920_E.pdf

² Türkiye tarafından BM İşkenceye Karşı Komiteye sunulan rapor için bkz:
http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CAT%2fC%2fTUR%2f4&Lang=en

hükmü içeren, 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 11 Nisan 2013'te yürürlüğe girmesi;
(d) 20 Mart 2012'de, 6284 Sayılı 'Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un yürürlüğe girmesi.

6. Komite, Kadına Karşı Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planınının 2016-2019 yıllarını kapsayacak şekilde güncellenmesi başta olmak üzere, taraf Devlet'in insan haklarının daha fazla korunması ve Sözleşme'nin uygulanması için politika ve prosedürlerinde değişiklik yapmaya yönelik girişimlerini kaydetmiştir.
7. Komite, taraf Devlet'in topraklarına kitlesel olarak gelen sığınmacı, korumaya muhtaç kişiler ve belgesiz göçmen akımına cevap vermek için gösterdiği somut çabalara değer vermektedir. Komite, ayrıca, taraf Devlet'i, ülkelerindeki silahlı çatışmadan kaçan ve sayıları 2.7 milyonu aşan Suriyeli mülteciyi, binlerce Afganistan, Eritre, Irak, Sudan ve başka ülkelerden gelen sığınmacı ve mülteciyi kabul ettiği ve/veya barındırdığı için takdirle karşılamaktadır.
8. Komite, taraf Devlet'in İnsan Hakları Konseyi özel prosedür mekanizmasına yönelik daimi davetini korumasının önemini bilincindedir.

C. Endişe verici temel konular ve tavsiyeler

İşkence ve kötü muamele fiillerinin cezasız kalması

9. Taraf Devlet, işkence eylemlerinin zamanaşımına tabi olamayacağı şekilde yasalarını değiştirmiş olmasına rağmen, Komite, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına konu olan işkence iddialarının yer aldığı davalar da dahil olmak üzere, işkence iddiasıyla başlatılan yargılamalarla ilgili yeterince bilgi almamış olmasından dolayı kaygı duymaktadır. Komite ayrıca, sivil toplum örgütlerinin raporladığı ve işkence iddiasının yer aldığı yüksek vaka sayısı ile Devletin periyodik raporunda sunduğu veriler arasındaki ciddi farklılığın, bütün işkence iddialarının raporlama döneminde soruşturulmamış olmasına işaret etmesinden dolayı endişe duymaktadır (bkz. Paragraf 273276 ve Ak 1 ve 2). Bunun dışında, taraf Devlet, devlet görevlilerinin kötü muamele ve aşırı güç kullanımı ile ilgili iddialara yönelik çok sayıda soruşturma başlatmış olmasına rağmen, bu soruşturmaların nispeten çok azında disiplin yaptırımları uygulanmış ve çok az sayıda davada para veya hapis cezası verilmiştir. Komite, 2011-2013 yılları arasında görülen, devlet görevlilerinin hapis cezası aldığı altı dava ile ilgili Komite'nin talep ettiği bilgileri sunmamasını veya 2014 ve 2015 yıllarında görevlilerin kötü muameleden dolayı hapis cezasına çarptırıldıkları hiçbir dava hakkında bilgi vermemiş olmasını esefle karşılamaktadır. Komite ayrıca, taraf Devlet'in kolluk kuvvetlerinin pek çok davada, polise 'direnc göstermek' veya 'hakaret etmek' gerekçesiyle işkence, kötü muamele, ve diğer polis şiddetine karşı şikayetçi olanlara 'karşı dava' açmış olmalarına yönelik dile getirdiği endişelere cevap vermemiş olmasını esefle karşılamaktadır. Komite ayrıca, önceki

tavsiyelerine referansla (CAT/C/TUR/CO/3), taraf Devlet'in hala kolluk kuvvetlerinin işkence ve kötü muamele teşkil eden eylemlerine yönelik şikayetleri soruşturmak üzere bağımsız bir Devlet kuruluşu kurmamış olmasını üzüntüyle karşılamaktadır (madde 2, 4, 12, ve 13, 16).

10. Komite, taraf Devleti aşağıdaki hususları yerine getirmeye davet eder:

- (a) Tüm işkence ve kötü muamele iddialarının gecikmeksizin, etkili ve tarafsız bir şekilde soruşturulmasının, eylemlerinin ağırlığına uygun olarak failerin yargılanmasının ve mahkum edilmesinin sağlanması;**
- (b) İşkence ve kötü muamele iddialarının faillerinin, özellikle iddia edilen eylemleri tekrar işleme, mağdura karşı misillemede bulunma veya soruşturmayı engelleme riski barındıran mevkilerde bulunanların, soruşturma süresince kadar derhal geçici olarak görevden uzaklaştırılmalarının sağlanması;**
- (c) Devlet görevlilerinin, alıkonulan kişileri, ailelerini, işkenceyi bildirmelerini engelleyecek şekilde gözdağı vermek amacıyla 'karşı dava' tehdidini kullanmamalarının sağlanması;**
- (d) Bir sonraki periyodik raporunda, işkence ve kötü muamele iddiaları ile ilgili, mağdurun etnik kökeni de dahil olmak üzere çeşitli göstergelere göre ayrıştırılmış istatistiksel veri sağlanması, yetkililer tarafından işkence veya kötü muamele gördüğünü iddia eden kişilerin sonrasında başka suçlarla yargılandıkları davalarla ilgili bilgi verilmesinin sağlanması;**
- (e) Komite tarafından daha önce tavsiye edildiği üzere, polis hiyerarşisinden bağımsız, kolluk kuvvetlerine yönelik şikayetleri soruşturmakla görevli bağımsız bir kuruluşun kurulması;**

Terörle mücadele operasyonları bağlamında alıkonulan kişilere karşı işkence ve kötü muamele iddiaları

11. Komite, 2015 yılında barış sürecinin sonlanması ile birlikte Türk Silahlı Kuvvetleri ile Kürdistan İşçi Partisi (PKK) arasındaki şiddetin yeniden başlamasıyla ve Irak Şam İslam Devleti (İŞİD) adı verilen örgütle bağlantılı kişilerin gerçekleştirdiği terör saldırıları bağlamında ülkenin güneydoğusunda (ör. Cizre ve Silopi) algılanan ve iddia edilen güvenlik tehdidine karşılık verirken kolluk kuvvetlerinin alıkonulan kişileri işkence ve kötü muameleye maruz bıraktığına dair bilgiye yer veren çok sayıda güvenilir raporlarla ilgili ciddi kaygı duymaktadır. Komite ayrıca, bu türden eylemlerin faillerinin cezasız kaldığı yolundaki raporları da kaygı verici bulmaktadır (madde 2, 4, 12, 13 ve 16).

12. Komite, Sözleşmenin 2. maddesinin 2. paragrafında yer alan, 'hiçbir istisnai durum, ne harp hali ne de bir harp tehdidi, dahili siyasi istikrarsızlık veya herhangi başka bir olağanüstü hal, işkencenin uygulanması için gerekçe gösterilemez' şeklindeki mutlak işkence yasağını hatırlatmaktadır. Bu doğrultuda, Komite, Sözleşme'nin ikinci maddesinin Devletler tarafından uygulanmasına yönelik 2 Sayılı Genel Yorumunun (2007) 5. Paragrafına dikkat çekmektedir;

buna göre, istisnai durum, başka şeylerin yanı sıra, terör saldırısı veya şiddet içeren suç tehdidi, uluslararası ve uluslararası olmayan silahlı çatışmaları da kapsamaktadır. Komite taraf Devlet'e aşağıdaki hususların yerine getirilmesini tavsiye etmektedir:

- (a) Aralık 2015 ila Mart 2016 tarihleri arasında Cizre'de 52 kişinin iddia ettiği ve Komite'nin taraf Devlet heyetine soru yönelttiği polis istismarı dahil olmak üzere, güvenlik güçleri tarafından gerçekleştirildiği iddia edilen her türlü işkence ve kötü muamele ile ilgili gecikmeksizin kapsamlı ve tarafsız soruşturma yürütülmesi,**
- (b) Komuta kademesindeki kişiler de dahil olmak üzere, işkence faili ve işbirlikçisi olduğu iddia edilen kişilerin gereğince yargılanması ve suçlu bulunmaları halinde fiillerin ağırlığı doğrultusunda cezalandırılmaları,**
- (c) Adil ve yeterli tazmin de dahil olmak üzere, mağdurlara etkili onarım ve telafi sunulması ve mümkün olduğu derecede tam rehabilitasyon sağlanması,**
- (d) İşkencenin mutlak bir şekilde yasak olduğunun belirsizliğe mahal vermeyecek şekilde yeniden teyit edilmesi ve işkence suçunu işleyen, bu suça iştirak eden veya göz yumanların kanun karşısında kişisel olarak sorumlu tutulacağına, ceza yargılamasına tabi tutulacağına ve cezalandırılacağına dair açık bir uyarı verilerek işkence uygulamalarının kamuya açık bir şekilde lanetlenmesi.**

Terörle mücadele faaliyetleri sırasında yargısız infazlar ve kötü muamele iddiaları

13. Yukarıda bahsedilen alıkonulmuş kişilerin işkence ve kötü muamele gördüğüne dair iddialara ek olarak, Komite, ülkenin güneydoğu bölgesinde gerçekleştirilen terörle mücadele operasyonları sırasında taraf Devlet otoritelerinin sivilleri yargısız infaz ettiğine dair aldığı bildirimlerle ilgili kaygı duymaktadır. Komite, 8 Eylül 2015'te Cizre'nin Cudi mahallesinde Maşallah Edin ve Zeynep Taşkın adındaki iki silahsız kadının keskin nişancı polisler tarafından öldürüldüğü yolundaki iddia gibi, yaygın olarak bildirilen olaylarla ilgili her hangi bir soruşturma yürütülüp yürütülmediğine dair bilgi talebine taraf Devlet'in cevap vermemiş olmasını esefle karşılamaktadır. Komite ayrıca, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin kararına da konu olan Kasım 2004'te yürütülen bir terörle mücadele operasyonu sırasında Ahmet Kaymaz ve 12 yaşındaki oğlu Uğur'un güvenlik güçleri tarafından öldürülmesi olayı gibi, daha önce gündeme getirdiği öldürme olaylarının faillerinden taraf Devlet'in hesap sormaması karşısında üzüntü duymaktadır. Komite, ayrıca, güvenlik güçleri ile silahlı grup üyeleri arasında çıkan çatışmalarda ölenlerin ailelerine bu kişilerin cenazelerinin verilmediğine dair raporlarla ilgili de kaygı duymaktadır, zira bu uygulama söz konusu ölümlerin hangi koşullarda meydana geldiğine dair soruşturmaları engelleyici niteliktedir. Komite ayrıca, güvenlik operasyonlarının yapıldığı yerlerde uygulanan

sokağa çıkma yasaklarının buradaki nüfusun sağlık hizmetleri ve gıda gibi temel mal ve hizmetlere erişimlerini kısıtlayarak ağır acı ve ıstıraba neden olduğu yolundaki raporlar konusunda ciddi kaygı duyduğunu ifade etmektedir.

14. Komite, taraf Devletin aşağıdaki hususları yerine getirmesini tavsiye etmektedir:

- (a) 8 Eylül 2015 tarihinde Cizre’de Maşallah Edin ve Zeynep Taşkın’ın keskin nişancı polisler tarafından öldürüldüğüne yönelik iddialar da dahil olmak üzere, Taraf Devlet’in yetkililerinin gerçekleştirdiği iddia edilen her türlü yargısız infazla ilgili gecikmeksizin kapsamlı ve tarafsız soruşturma yürütülmesi ve bu türden öldürme olaylarının faillerinin yargılanması ve hesap vermesi;**
- (b) Terörle mücadele operasyonları sırasında öldürülen kişilerin ailelerine her durumda, cenazeleri almaları için haber verilmesi ve makul bir fırsat tanınması ve ailelere yakın zamanda gerçekleşen olaylarda bu fırsatın verilmediği iddialarının soruşturulması;**
- (c) Taraf Devlet’in güvenlik operasyonları sırasında uyguladığı sokağa çıkma yasaklarının bu yasaktan etkilenen kişilerin gıda maddelerine ve sağlık hizmetlerine erişimlerini engelleyerek ağır ıstıraba neden olduğu yolundaki iddiaların gecikmeksizin, tarafsız ve etkili bir şekilde soruşturulması; bu türden kötü muameleden sorumlu kişilerin disiplin cezasına tabi tutulması veya yargılanması; gelecekteki güvenlik operasyonları sırasında alınan önlemlerin bu tür etkiler doğmamasını sağlamak için önlem alınması.**

Göstericilere karşı aşırı güç kullanılması

15. Komite, incelenen dönemde gösterilerde aşırı güç kullanıldığına dair iddiaların çarpıcı bir şekilde artmasından dolayı kaygı duymaktadır. Komite, 2013 yılında İstanbul ve Ankara’da gerçekleşen Gezi Parkı gösterileri bağlamında devlet görevlilerinin davranışları ile ilgili taraf Devlet’in başlattığı soruşturmaların, Avrupa Konseyi İşkenceyi Önleme Komitesi de dahil olmak üzere gözlemcilerin kaydettiği aşırı güç kullanımı iddialarına rağmen, herhangi bir yargılamayla sonuçlanmamış olmasını üzüntüyle karşılamaktadır. Komite ayrıca, raporlama döneminde, varsa, aşırı güç kullanımı gerekçesiyle yargılanan polis memurlarının aldığı spesifik mahkumiyetlerle ilgili taraf Devlet’in hiçbir veri sunmamış olmasını esefle karşılamaktadır. Komite ayrıca, göstericilere karşı ateşli silah kullanma yetkisini genişleten düzenleme başta olmak üzere (madde 2, 12, 13 ve 16), polise ilave yetkiler tanıyan İç Güvenlik Paketindeki mevzuat değişiklikleri ile ilgili de kaygılarını ifade etmektedir.

16. Taraf Devlet aşağıdaki hususları yerine getirmelidir:

(a) Kolluk güçlerinin aşırı güç kullandığına yönelik iddialarla ilgili gecikmeksizin tarafsız ve etkili soruşturma yürütülmesinin, tüm faillerin yargılanmasının ve mağdurların yeterince tazmin edilmesinin sağlanması;

(b) Tüm kolluk görevlilerine, Kolluk Görevlilerinin Ateşli silah Kullanımına Dair Temel İlkeler'i de dikkate alarak, özellikle toplantı ve gösteriler bağlamında, kuvvet kullanımı ile ilgili sistematik eğitim verme yolundaki gayretlerin artırılması.

İşkencenin tanımı ve suç sayılması

17. Ceza Kanunu işkenceyi spesifik bir suç olarak tanımladığı halde, Komite, 94. maddede belirtilen tanımın fiilin saiklerinden bahsetmemesi nedeniyle eksik bir tanım olduğuna dikkat çekmiştir. Yine, işkence gören kişi dışında, gözdağı vermek, zorlamak veya bilgi veya itiraf elde etmek için işlenen işkence fiilinden özel olarak bahsedilmemektedir (madde 1)

18. Taraf Devlet Ceza Kanunu'nun 94. Maddesini Sözleşmenin 1. Maddesiyle uyumlu olacak şekilde düzenleyerek (i) işkencenin uygulanmasındaki saikleri veya nedenleri belirlemeli; ve (ii) mağdur dışındaki bir kimseye gözdağı vermek, bu kişiyi zorlamak veya bu kişiden bilgi veya itiraf elde etmek niyetiyle işlenen fiilleri de tanım kapsamına almalıdır. Bu bakımdan, Komite, Sözleşme'deki tanımla bir taraf Devlet'in kanunlarında yer alan tanım arasında ciddi tutarsızlıkların olmasının cezasızlığa yol açabilecek filli veya potansiyel yasal boşluklar yaratabileceğini belirten Sözleşme'nin 2. Maddesi ile ilgili 2 No'lu Genel Yorumu'na (2007) dikkat çekmektedir (CAT/C/GC/2, para 9).

Temel hukuki güvenceler

19. Türkiye mevzuatında muhafaza edilen hukuki güvenceleri de kaydeden Komite, Ceza Usul Kanunu'nda yapılan değişikliklerle gözaltı sırasında yargı denetimi olmaksızın kişilerin alıkonulması konusunda polise daha fazla yetki veren düzenlemelerle ilgili kaygı duymaktadır. Şüphelilerin hücrelerinde sürekli video izlemesine alınması da bir başka endişe konusudur.

20. Taraf Devlet, alıkonulan bütün kişilerin, özgürlüklerinden mahrum bırakıldıkları andan itibaren, gecikmeksizin bir hakim karşısına çıkarılma hakkı da dahil olmak üzere, hukuken ve uygulamada tüm temel güvencelere sahip olmalarını sağlamalıdır. Taraf Devlet, gözaltındaki kişilerin mahremiyet hakları veya avukatları veya doktorlarıyla gizli iletişim haklarının ihlal edilebileceği durumlar dışında, gözaltı merkezlerinde alıkonulan kişilerin bulunabileceği bütün alanlara kamera izleme sistemleri yerleştirmeye devam etmelidir. Bu kayıtlar güvenli bir yerde tutulmalı ve soruşturmacılara, alıkonulanlara ve avukatlara erişilebilir kılınmalıdır.

Zorla kaybetme

21. Komite, Zorla veya İrade Dışı Kaybetmeler Çalışma Grubu'nun 14-18 Mart 2016 tarihleri arasında Türkiye'ye gerçekleştirdiği ziyaretinden sonra yayınladığı ön değerlendirme gözlemlerinde raporladığı üzere, Türkiye'deki 'zorla kaybetme

vakalarıyla ilgili hesap verebilirliğin neredeyse hiç olmayışı' ve taraf Devlet'in 'bu vakaları ciddi şekilde soruşturma, kovuşturma ve yargılama konusundaki belirgin ilgisizliği' konusunda kaygı duymaktadır. Kıbrıs'taki kayıp kişilerle ilgili olarak Komite, taraf Devlet'in kayıp kişilerin aranması ve cenazelerinin tespiti için gelişme sağlanması konusunda Kayıp Şahıslar Komitesi ile gerçekleştirdiği işbirliğini takdirle karşılamaktadır. Ancak, taraf Devlet, Kıbrıs Türk Başsavcılığının Kayıp Şahıslar Komitesi tarafından kendisine gönderilen 94 dava dosyası ile ilgili incelemelerini tamamladığını belirtmişse de, bu davaların faillerinin hesap verebilirliğini sağlamak için hiçbir ceza soruşturması başlatılmamış veya başka bir önlem alınmamıştır. Komite ayrıca, taraf Devlet'in Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından verilen *Kıbrıs-Türkiye* kararını uygulamamış olmasından dolayı kaygı duymaktadır (madde 2, 12, 13 ve 16).

22. Önceki tavsiyelere atıfla (CAT/C/TUR/CO/3, para. 9), taraf Devlet, zorla kaybetme iddialarının olduğu ve henüz çözülmemiş bütün davalarla ilgili etkili ve tarafsız soruşturma yürütülmesi için uygun önlemleri almalı, failleri yargılamalı ve gerektiğinde failleri cezalandırarak mağdurların ailelerine tazminat vermelidir. Komite, taraf Devlet'in Kıbrıs'ta Kayıp Şahıslar Komitesi'yle işbirliğine devam etmeye ve faillerin cezai hesap verebilirliğini sağlamak için gayretleri artırmaya davet etmektedir. Komite, taraf Devlet'i Herkesin Zorla Kaybedilmeye Karşı Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme'nin onaylanmasını düşünmeye davet etmektedir.

Mülteciler, sığınmacılar ve iade etmeme ilkesi

23. Sığınmacılar ve mülteciler için geçici koruma ve yardım öngören başta Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu olmak üzere, mevcut yasal çerçeveyi onaylamakla birlikte, Komite, taraf Devlet'in 1951 Sözleşmesi'ne getirdiği coğrafi sınırlamayı devam ettirmesini kaygıyla karşılamaktadır. Yine, Sözleşme'nin 3. maddesinde yer alan iade etmeme ilkesini ihlal eden sınır dışı ve iade uygulamalarına dair bildirimlerle ilgili kaygı duymaktadır. Komite'nin elindeki bilgilere göre, taraf Devlet, Ocak 2016 ortasından itibaren menşe ülkelerine iade edildiği bildirilen yüzlerce Suriye vatandaşı bağlamında iade etmeme ilkesine aykırı hareket etmiş olabilir. Komite, sığınma prosedürlerinden yararlanmalarına izin verilmeden Mart 2016'da Afganistan'a iade edildiği bildirilen 30 Afgan sığınmacıyla ilgili raporlardan da kaygı duymaktadır. Komite, taraf Devlet heyetinin, güney sınırında Ordu tarafından öldürülen 18 kişinin Suriye'ye geçmeye çalışan "PKK teröristi" olduğunu iddia ederek kanuna aykırı uygulama yapıldığı iddialarını reddettiğini dikkate almakla birlikte, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Nisan 2016'da Türkiye'nin güney sınırını geçmeye çalışan bu insanlara ateş açtığı yolundaki bildirimler konusunda da kaygı duymaktadır. Son olarak Komite, sığınmacılar arasında işkence mağdurlarının vakitlice tespit edilmesi için uygulanan prosedürler konusunda tam bilgi sağlamamış olmasını üzüntüyle karşılamaktadır (madde 3).

24. Taraf Devlet, aşağıdaki hususları yerine getirmelidir:

- (a) Uluslararası standartlara uygun ve Sözleşme'nin 3. Maddesiyle uyumlu yeni bir sığınma sistemi geliştirmeye devam ederek ulusal çerçeveyi güçlendirmek;**
- (b) Sözleşme ile ilgili çekincelerini kaldırarak 1951 Sözleşmesindeki coğrafi sınırlamayı kaldırmayı düşünmek;**
- (c) Bir kişinin iade edildiği takdirde kişisel olarak ve öngörülebilir bir şekilde işkence görme riskinin olduğuna inanmak için sağlam gerekçeler olması halinde başka bir Devlet'e sınır dışı ve iade işlemi uygulanmamasını sağlamak;**
- (d) Güney sınırındaki vurulma olaylarının etkili ve tarafsız bir şekilde soruşturulmasını sağlamak;**
- (e) Sığınmacılar arasında işkence mağdurlarının tespit edilmesi için açık kılavuzlar oluşturmak ve ilgili eğitimleri vermek.**

18 Mart 2016 AB-Türkiye anlaşması

25. 'Göçmen krizi'yle ilgili AB ile Türkiye arasında yapılan ve 20 Mart 2016 tarihinde yürürlüğe giren anlaşmanın içeriği ve ilk sonuçları konusunda taraf Devlet heyetinin sunduğu açıklamaları dikkate almakla birlikte, Komite, bu anlaşma kapsamında iade edilen mültecilerin, sığınmacıların ve düzensiz göçmenlerin barındırılması için alınan somut önlemlerle ilgili taraf Devlet'in bilgi vermemiş olmasını üzüntüyle karşılamaktadır. Ayrıca, Komite, sığınma ve uluslararası koruma başvurularının tek tel değerlendirileceğine ve bu kişilerin iade ve toplu iadelere karşı korunacağına dair güvencelerin olmaması konusunda derin üzüntü duymaktadır. Taraf Devlet'in başka devletlerle imzaladığı geri kabul anlaşmaları Komite'nin kaygılarını güçlendirmektedir (madde 3).

26. Taraf Devlet;

- (a) geri gönderilen mülteciler, sığınmacılar ve düzensiz göçmenler için uygun geri kabul koşullarını sağlamak için gerekli önlemleri almalıdır;**
- (b) sığınmacıları ve düzensiz göçmenleri uzun süreler boyunca alıkoymaktan kaçınmalı, alıkoyma uygulamasını mümkün olduğunca kısa süreler için son çare olarak kullanmalı ve alıkoyma işlemine alternatif uygulamalar geliştirmelidir;**
- (c) Sığınma veya uluslararası koruma için yapılan bireysel başvuruların hepsini, bölgesel menşe temelli ayrımcılık yapmaksızın etraflıca değerlendirebilecek şekilde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kapasitesini güçlendirmeli, bütün bu süreç boyunca ücretsiz, nitelikli ve bağımsız adli yardıma erişim güvencesi getirmelidir;**
- (d) Geri kabul edilen herkesin bireysel değerlendirme fırsatına sahip olmasını ve iadelere ve toplu iadelere karşı korunmalarını sağlamalıdır.**

Ulusal insan hakları kurumu

27. Komite, Türkiye İnsan Hakları Kurumu'nun yerini alacak Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu'nu kuran yeni yasaya göre kurum üyelerinin sekizinin kabine tarafından, üçünün ise Cumhurbaşkanı tarafından atanmasının öngörülmesini bu yeni insan hakları kurumunun bağımsızlığını zedelemesi nedeniyle kaygıyla karşılamaktadır. Komite, yeni insan hakları kurumunun işkencenin önlenmesi için ulusal mekanizma olarak ek işlevleri de yerine getireceği yolundaki açıklamalarını kayda almıştır (madde 2).

28. Taraf Devlet, İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu'nun işlevsel, yapısal ve mali bağımsızlığını sağlamak ve üyelerin atanması işleminin insan haklarının geliştirilmesi ve korunması için kurulan ulusal kurumların statüsü ile ilgili İlkelerle (Paris İlkeleri) tam uyumlu olmasını sağlamak için gerekli yasal önlemleri almalıdır. Ayrıca, taraf Devlet İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu'nun sadece bu işe adanmış bir yapı ve bu amaçla ayrılan yeterli kaynaklarla ulusal önleyici mekanizma olarak görevini etkili bir şekilde yerine getirmesini sağlamalıdır. Taraf Devlet, kurumun, İnsan Haklarının Geliştirilmesi ve Korunmasına Yönelik Ulusal Kurumlar için Uluslararası Koordinasyon Komitesi'ne (ICC) akreditasyon için başvurmasını teşvik etmelidir.

Eğitim

29. Taraf Devlet'in, polis, jandarma ve cezaevi personeline verilen insan hakları eğitimleri konusunda verdiği bilgiyi memnuniyetle karşılamakla birlikte Komite, bu programların etkisinin değerlendirilmesine yönelik bilginin olmaması konusunda kaygı duymaktadır. Komite ayrıca, işkencenin soruşturulması ve belgelenmesi sürecine doğrudan katılan çalışanların yanı sıra alıkonulan kişilerle çalışan sağlık personeli ve diğer personele uygulanan, işkence ve kötü muamelelerin izlerinin tespit edilmesi ve belgelenmesi konusundaki eğitim programı konusunda kısıtlı bilgi verilmiş olmasından dolayı üzüntü duymaktadır (madde 10).

30. Taraf Devlet;

(a) Kolluk görevlileri, cezaevi personeli ve cezaevleriyle psikiyatri kurumlarında çalışan sağlık personeli başta olmak üzere bütün kamu görevlilerinin Sözleşmenin hükümlerini iyi bilmelerini sağlamak ve ihlallere hoşgörü gösterilmeyeceğinin, soruşturulacağının ve sorumlu kişilerin yargılanacağının ve suçlu bulunmaları halinde uygun şekilde cezalandırılacaklarının farkında olmalarını sağlamak için daha fazla hizmet içi zorunlu eğitim programları geliştirmelidir;

(b) İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Küçük Düşürücü Muamele veya Cezanın Etkili bir Şekilde Soruşturulması ve Belgelenmesi ile ilgili El Kitabına (İstanbul Protokolü) uygun olarak, sağlık personeli dahil olmak üzere, ilgili tüm personelin işkence ve kötü muamele vakalarını tespit edebilecek şekilde özel olarak eğitilmelerini sağlamalıdır.

(c) Sözleşme ve İstanbul Protokolü ile ilgili eğitim ve öğretim programlarının etkililiğini değerlendirmek için bir metodoloji geliştirmeli ve uygulamalıdır.

Tutukluluk koşulları

31. Komite taraf Devlet'in cezaevlerindeki tutukluluk koşullarını iyileştirmek için gösterdiği gayretleri taktirle karşılamakla birlikte, cezaevi sisteminde aşırı kalabalığın ve yetersiz sağlık hizmetlerinin bir sorun olmaya devam etmesinden, taraf Devlet'in özgürlüğünden mahrum bırakma önlemi dışındaki alternatif önlemlerin kullanılması yoluyla cezaevi nüfusundaki çarpıcı artışı azaltmak için yetersiz önlem almış olmasından dolayı endişe duymaktadır. Yine, özellikle Tekirdağ F-tipi cezaevi başta olmak üzere, günün herhangi bir saatinde gerçekleştirilen hücre baskınları, yasadışı aramalar, telefon görüşmelerinin engellenmesi gibi keyfi uygulamalar yapıldığına dair bildirimlerden kaygı duymaktadır. Ayrıca, Komite hücre hapsi uygulamasının ardışık olarak 20 güne kadar izin verilmesini endişeyle karşılamaktadır (madde 2, 11 ve 16).

32. Taraf Devlet,

(a) Özgürlüğünden mahrum bırakmaya alternatif önlemlerin uygulanması yoluyla da ceza infaz kurumlarındaki aşırı kalabalıklaşmayı hafifletmek için gayret göstermeye devam etmelidir;

(b) Özgürlüğünden mahrum bırakılan herkesin vakitlice ve uygun tıbbi bakım almalarını sağlamalıdır;

(c) Özgürlüğünden mahrum bırakılmış kişilerin sağlık hizmeti almalarının kasıtlı olarak engellendiğine yönelik iddiaların bağımsız ve hızlıca soruşturulmasını sağlamalı ve bu türden davranışlardan sorumlu tüm cezaevi görevlilerinin yargılama veya disiplin süreçlerine tabi tutulmalarını sağlamalıdır;

(d) Hücre hapsiyle ilgili mevzuat ve uygulamalarını, Birleşmiş Milletler Mahpusların Islahı için Minimum Standart Kurallar'ın (Mandela kuralları) 43. Ve 46. Kuralları başta olmak üzere minimum standartlarla uyumlu hale getirmelidir.

Alıkonulma yerlerindeki ölümler

33. Komite, değerlendirme döneminde alıkonulma yerlerindeki intiharlar ve diğer ani ölümlerle ilgili tam bilgi verilmemiş olmasını üzüntüyle karşılamaktadır (madde 2, 11 ve 16).

34. Taraf Devlet, Komiteye gözaltındaki ölüm vakaları ve ölümlerin nedenleri ile ilgili ayrıntılı bilgi sunmalıdır. Ayrıca, tutuklulukta bütün ölüm olaylarının bağımsız bir organ tarafından hızlıca ve tarafsız bir şekilde soruşturulmasını sağlamak için önlem almalıdır.

Ağırlaştırılmış müebbet hapis

35. Komite, lm cezasının 2004 yılında kaldırılmasından sonra getirilen ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına çarpıtılan kişilere uygulanan kısıtlayıcı koşullarla ilgili kaygı duymaktadır (madde 11 ve 16).

36. Komite, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasının hafifleştirilmesini ve Ceza Kanunu'nun 47. maddesi ile Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 25/1 maddesinin kaldırılmasını tavsiye etmektedir.

Cezaevlerinin izlenmesi

37. Komite, taraf Devlet'in sunduğu bilgilerin aksine, insan hakları alanında çalışan sivil toplum örgütlerinin izleme faaliyetleri yapmak için ceza ve tutukevlerini ziyaret edemediklerini bildirmiş olmalarını endişeyle karşılamaktadır. Komite ayrıca, Cezaevi İzleme Kurulları ile İl ve İlçe İnsan Hakları Kurulları gibi resmi oluşumların alıkoyma yerlerindeki izleme faaliyetleri sonucunda bu yerlerde tutulan kişilerden işkence ve kötü muameleye ilişkin şikayet alıp almadıklarına ve bu iddiaların soruşturma ve yargılamaya yol açıp açmadığına dair taraf Devlet'in bilgi vermemiş olmasını da esefle karşılamaktadır (madde 2 ve 11).

38. Komite, önceki tavsiyesini tekrar ederek (CAT/C/TUR/CO/3, para 16) taraf Devlet'in insan hakları alanında çalışan sivil toplum örgütlerini, sağlık çalışanlarını ve yerel baro üyelerini cezaevlerine bağımsız ziyaret gerçekleştirmeye açıkça yetkili kılan resmi düzenlemeler yapmasını tavsiye etmektedir. Taraf Devlet, ayrıca, Cezaevi İzleme Kurulları da dahil olmak üzere, özgürlüğünden mahrum bırakma yerlerini izleyen tüm resmi organların mali ve işlevsel bağımsızlığını temin etmelidir.

Telafi ve rehabilitasyon

39. Taraf Devlet'in, failer mahkum edilmemiş olsalar dahi, mevzuatın işkence ve kötü muamele mağdurlarına telafi imkanı sağladığı yolundaki beyanını dikkate almakla beraber Komite, son periyodik rapordan bu yana mahkemeler veya başka Devlet organları tarafından işkence mağdurlarına veya ailelerine tazminat ve onarım sağlanması yolunda verilen kararlar ve bunların yerine getirildiğine dair sınırlı bilgi sağlanmış olmasını üzüntüyle karşılamaktadır. Ayrıca, işkence ve kötü muamele mağdurlarına rehabilitasyon sunmayı amaçlayan sivil toplum örgütlerinin çalışmalarını desteklemek ve kolaylaştırmak için alınan önlemlerle ilgili taraf Devlet'in hiçbir bilgi vermemiş olmasını da üzüntüyle karşılamaktadır (madde 14).

40. Taraf Devlet, adil ve yeterli tazminat hakkı ve mümkün olduğu ölçüde tam rehabilitasyon imkanı da dahil olmak üzere, bütün işkence ve kötü muamele mağdurlarının telafi edilmesini sağlamalıdır. Komite, taraf Devletler'in Sözleşme'nin 14. Maddesini uygulamaları ile ilgili bu madde kapsamında taraf Devletler'in yükümlülüklerinin niteliğini ve kapsamını ayrıntılı olarak anlattığı 3 No'lu Genel Yorumu'na (2012) dikkat çekmektedir.

Devlet izni olmadan tıbbi tedavi yapılmasının suç sayılması

41. Komite, tıp hizmetlerinin yetkisiz sağlanmasını yasaklayan mevzuatın kabul edilmiş olması ile ilgili endişe duymaktadır. Taraf Devlet heyetinin, bu hükümlerin acil durumlarda geçerli olmadığına yönelik açıklamalarını dikkate almakla birlikte, Komite, bu hükümlerin işkence ve kötü muamele mağdurları ile doğrudan temasta olan sağlık çalışanları üzerindeki olası olumsuz etkilerinden dolayı endişe duymaktadır (madde 2 ve 14).

42. Taraf Devlet, 3359 Sayılı Kanun'daki, işkence ve kötü muamele mağdurları için tıbbi muayene ve rehabilitasyon hizmetleri dahil tıbbi bakıma erişimi keyfi olarak engelleyebilecek ek hükümleri kaldırmalıdır. Taraf Devlet ayrıca işkence ve kötü muamele mağdurlarına sağlık hizmeti veren sağlık çalışanlarının kovuşturmayaya maruz kalmamasını sağlamalıdır.

İnsan hakları savunucuları, gazeteciler ve tıp doktorları

43. Komite, insan hakları savunucularının, gazetecilerin ve işkence mağdurlarına yardım eden tıp doktorlarının taciz edildiği, şiddet gördüğü ve sindirildiği yolunda çok sayıda tutarlı rapora ilgili ciddi kaygı duymaktadır. Ayrıca, taraf Devlet'in gazeteci Hrant Dink'in 2007 yılında öldürülmesi, Kasım 2015'te insan hakları savunucusu Tahir Elçi'nin öldürülmesi ve 7 Eylül 2015 tarihinde Hürriyet gazetesinin İstanbul ofisine yapılan saldırı gibi Komite tarafından gündeme getirilen davalara dair soruşturmalar konusunda yetersiz bilgi vermiş olmasını üzüntüyle karşılamaktadır. Taraf Devlet heyetinin, sadece gazetecilik faaliyetlerinden dolayı tutuklanan Türkiyeli gazeteci olmadığı yolundaki ifadesini dikkate almakla birlikte, Komite, gazeteci Nedim Oruç ve insan hakları savunucusu Muharrem Erbey de dahil olmak üzere, gazeteci ve insan hakları savunucularının yaptıkları haberler nedeniyle terörle ilgili suçlamalardan keyfi bir şekilde tutuklandığına dair çok sayıdaki rapor almış olmaktan endişe duymaktadır (madde 16).

44. Komite taraf Devlet'i aşağıdaki hususları yerine getirmeye davet etmektedir:

(a) Faaliyetlerinden dolayı maruz kalabilecekleri tehdit ve saldırılara karşı gazetecilerin, insan hakları savunucularının ve tıp doktorlarının etkili bir şekilde korunmasını sağlamalı ve Hrant Dink ve Tahir Elçi cinayeti ile Hürriyet gazetesi İstanbul ofisine düzenlenen saldırı da dahil olmak üzere bu davaların hızlıca soruşturulmasını ve sorumlu kişilere karşı uygun tedbirler alınarak mağdurlara telafi sunulmasını sağlamalıdır;

(b) Gazetecileri ve insan hakları savunucularını insan hakları sorunları ile ilgili özgürce haber yapmaktan caydırmak ve gözdağı vermek için tutuklamaktan ve yargılamaktan kaçınmalıdır;

(c) Nedim Oruç, Muharrem Erbey ve diyaloglar sırasında taraf Devlet heyetiyle spesifik olarak görüşülen kişilerin davaları da dahil olmak üzere, gazetecilerin ve insan hakları savunucularının, terör örgütü üyeliği, terör örgütü propagandası veya terör örgütünün faaliyetlerini destekleme gerekçeleriyle halihazırda yargılandıkları veya mahkumiyet kararlarına itiraz ettikleri davaların bağımsız denetimini sağlamalıdır.

Toplumsal cinsiyet temelli şiddet

45. Taraf Devlet'in, ev içi şiddet ve sözde 'namus cinayetleri' dahil olmak üzere toplumsal cinsiyet temelli şiddetle mücadele gayretlerini dikkate almakla birlikte, Komite bu türden suçlar için çok az sayıda mahkumiyet kararı verilmiş olmasından dolayı kaygı duymaktadır. Komite ayrıca, koruma tedbiri alan veya başvuruda bulunan kadınlara uygulamada taraf Devlet yetkililerince etkili

koruma sağlanmadığı ve bunun sonucunda kadınların bazı olaylarda öldürüldüğü yolundaki raporlardan dolayı kaygı duymaktadır.

46. Taraf Devlet aşağıdaki hususları yerine getirmelidir:

(a) Kadına karşı tüm şiddet olaylarının kapsamlı bir şekilde soruşturulmasını, faillerin yargılanmasını, mağdurlara adil ve yeterli tazminat dahil olmak üzere telafi imkanı verilmesini sağlamalıdır;

(b) Şiddete karşı korunmak için yetkililerden yardım isteyen kadınlara karşı daha iyi koruma ve uygun bakım sağlamalıdır; koruma tedbiri için başvuruda bulunan kadınlara uygulamada anlamlı bir koruma sağlamalı ve kadınlara bu şekilde etkili koruma sunmayan görevlilerin disiplin cezası almasını sağlamalıdır;

(c) Şiddet mağduru tüm kadınların sığınma erişebilmelerini ve gerekli sağlık hizmetleriyle psikolojik destek almalarını sağlamalıdır;

(d) Mağdurlarla doğrudan temas halindeki kolluk personeli, hakimler, avukatlar ve sosyal çalışmacılar için toplumsal cinsiyet temelli etkili eğitim vermelidir.

Zorunlu askerlik yapanların istismar edilmesi

47. Komite, zorunlu askerlik yapan kişilerin başka askerler tarafından istismar edildiği yolundaki raporlardan dolayı kaygı duymaktadır. Komite, değerlendirilen dönemde kışlalarda ölen askerlerle ilgili bildirilen 204 olayla ilgili, ölümün bir başka askerin istismarı sonucunda meydana geldiği sonucuna varılan bir soruşturma yürütülüp yürütülmediği ve bu türden olaylarda herhangi bir kovuşturma başlatılıp başlatılmadığı yolundaki soruya cevaben taraf Devlet'in bilgi vermemiş olmasını üzüntüyle karşılamaktadır (madde 2, 12, 13 ve 16).

48. Taraf Devlet, orduda zorunlu askerlik yapan askerlerin istismar edildiğine dair tüm iddiaların ve askeri kışlalarda ölen askerlerin ölümlerine ilişkin gecikmeksizin, tarafsız ve kapsamlı bir şekilde soruşturulmasını, sorumluların yargılanmasını ve uygun cezalarla cezalandırılmalarını sağlamalıdır. Taraf Devlet, askeri personelle ilgili şikayetlerin hepsinin bağımsız bir organ tarafından incelenmesini sağlamalıdır. Taraf Devlet'in, bu türden fiillerin önlenmesi ve bunlarla mücadele edilmesi için alınan etkili önlemlerle ilgili ayrıntılı bilgi vermesi teşvik edilmektedir.

Takip prosedürleri

49 Komite, taraf Devlet'in 13 Mayıs 2017 tarihine kadar Komite'nin aşağıdaki hususlarla ilgili tavsiyelerine ilişkin bilgi vermesini talep etmektedir: tutuklu kişilerin ve ailelerinin işkence uygulamalarını bildirmemeleri için karşı dava açılmasının bir gözdağı verme yöntemi olarak kullanılması (para 10(c)); terörle mücadele operasyonları sırasında yargısız infaz ve kötü muamele iddiaları (para. 14); 18 Mart 2016 AB-Türkiye Anlaşması kapsamında geri kabul edilen kişilerin bireysel değerlendirme fırsatından yararlanması ve iadelere ve toplu iadelere karşı korunmaları için alınan önlemler (para. 26(d)); özgürce haber yapmaktan caydırmak veya sindirmek için gazetecilerin ve insan hakları savunucularının tutuklanması ve yargılanması (para 44(b)). Aynı bağlamda, taraf Devlet, gelecek raporlama döneminde Komite'ye, sonuç gözlemlerinde yer alan geri kalan

tavsiyelerin bazılarının veya tamamının uygulanması ile ilgili planları konusunda bilgi sunmaya davet edilmektedir.

Diğer konular

50. Taraf Devlet'in, Komite'ye sunulan raporu ve işbu sonuç gözlemlerini uygun dillerde resmi İnternet siteleri, medya ve sivil toplum örgütleri yoluyla yaygın bir şekilde dağıtması talep edilmektedir.

51. Komite, taraf Devlet'i beşinci rapor olan bir sonraki dönem raporunu 13 Mayıs 2020 tarihine kadar sunmaya davet etmektedir. Bu amaçla, taraf Devlet'in Komite'ye basitleştirilmiş prosedürler kapsamında rapor sunduğunu da göz önünde bulundurarak, Komite, vakti geldiğinde, raporlamadan önce taraf Devlet'e konular listesini iletacaktır. Taraf Devlet'in bu konular listesine verdiği cevaplar Sözleşme'nin 19. Maddesi kapsamında beşinci periyodik raporunu oluşturacaktır.